

DEFINITION AF DEMOKRATIET KOMMUNIKATIONSFORMER OG BESLUTNINGSPROCESSER I DEMOKRATIET

DA OMKRÆFT

Indhold

Vurderingsøvelse. Eleverne skal blive enige om en definition på demokrati – på demokratisk vis. Øvelsen består af 5 runder, hvor størrelsen på grupperne, hvori definitionen skal diskuteres og besluttet, gradvis øges. Opsamlingen består af to dele; den ene samler op på, hvordan elevernes definitioner relaterer sig til gængse (og forskellige) definitioner af demokrati. Den anden samler op på, hvordan processen for at kommunikere og forhandle omkring et emne som dette giver sig til udtryk og er afgørende for, hvordan fællesskabet fungerer.

Øvelsen fungerer godt som start på et tema omkring demokrati, da det ikke er vigtigt, at eleverne let kommer frem til en dækkende definition af demokrati, men at de lærer noget om kommunikationsaspektet af beslutningsprocesser i et demokrati.

Formål

At eleverne reflekterer over, hvordan den måde beslutninger tages, spiller en rolle for, hvordan demokratiet fungerer, og at de arbejder med den kommunikative del af demokratisk praksis, samt at eleverne styrker deres kompetencer i at vurdere, hvilken beslutningsproces, der er mest konstruktiv i en given situation, og i så høj grad som muligt er med til at sikre at alle indenfor klassefællesskabet bliver hørt.

Fag

Øvelsen kan bruges i fagene samfundsfag, dansk, historie og geografi.

Tidsforbrug

2 lektioner

Materialer

Bilag 1: Lærerininput om 1) Demokratitilgange; 2) Oplistede demokratidefinitioner af demokrati; og 3) Lærerininput om forhandlingsstil.

Bilag 2: Elev-ark - A5 ark med titlen Definition af Demokrati og 10 rækker tomme linjer nedenunder. A5 ark skal trykkes, så der er nok til alle elever i 5 runder. Det er mest effektivt for øvelsens gennemførelse og resultat, hvis hver runde har sin egen farve – altså i alt fem farver.

Beskrivelse

1. Introducer øvelsen

Der skal ikke laves en indledning til øvelsen udover at det forklares, at det nu drejer sig om at definere hvad demokrati er. Det er vigtigt ikke at fortælle, at øvelsen består af 5 runder, men blot at gå i gang med den første runde.

2. Arbejdsprocessen og gruppearbejde

Første runde. Hver elev får udleveret et A5 ark med titlen Definition af Demokrati og får så 5 minutter til at tænke over og skrive ned, hvad de mener, en definition på demokrati kunne være.

Anden runde. Dernæst bliver de bedt om at gå sammen to og to og blive enige om en fælles definition af demokrati. De får 6 minutter til at blive enige og skrive deres fælles definition ned på et nyt A5-ark med titlen Definition af Demokrati og tomme linjer derunder (helst i en anden farve end i første runde).

Tredje runde. I tredje runde bliver grupperne med 2 i hver bedt om at gå sammen med en anden gruppe på to (eksempelvis bliver der nu seks grupper med 4 i hver) og blive enige om en fælles definition på demokrati. De får nu 7 minutter. Hvis der er mere end 24 elever i en klasse, er det en fordel at lade enkelte grupper bestå af 5 eller 6 deltagere.

Fjerde runde. I fjerde runde går 2 grupper med 4 i hver sammen og skal blive enige om en fælles definition på demokrati (i alt 8 i hver gruppe) som så skrives på endnu en A5 seddel i en ny farve. De får her 8 minutter.

Femte runde. I sidste runde går alle 3 grupper sammen og skal blive enige om en fælles definition, som så skrives på tavlen eller et flip-over papir. De har nu 9 minutter. Hvis der er for meget uro, kan sidste runde udelades. Det er dog vigtigt, at grupperne når at blive så store, at eleverne bliver tvunget til at overveje, hvordan man kan tage beslutninger i en så stor gruppe.

Refleksion og opsamling

Afrund øvelsen med at spørge ind til resultatet af, hvad eleverne kom frem til – altså demokratidefinitionen.

Bed eleverne skrive deres definition på demokrati fra sidste runde op på tavlen.

Der holdes et kort læreroplæg om forskellige tilgange til demokrati (for inspiration se bilag 1 samt referencerne under supplerende litteratur). Herefter peges på, hvad der er centralt i elevernes definitioner, og hvordan dette korresponderer med henholdsvis elementerne i Hal Kochs tilgang til demokrati og elementerne i Alf Ross tilgang til demokrati.

Ift. bredden på elevernes bud kan der skeles til listen sidst i Bilag 1, Demokratidefinitioner.

Gå derefter videre og spørg ind til proces-dimensionen af øvelsen, dvs. hvad eleverne gjorde for at komme frem til en fælles definition af demokrati? Stil spørgsmål som fx

- Hvordan blev I enige om en fælles definition?
- Hvad oplevede I i processen – hvad fungerede godt og fremmede processen frem imod at blive enige om en fælles definition, og hvad virkede modsat?

Her kan læreren skrive nøgleord op på tavlen som kommunikation (interesse- eller positionsbaseret forhandling (se Bilag 1)), fysisk placering ift. hinanden, forskellige former for beslutningsprocesser (forhandling, afstemning, autoritativ beslutning, hvor den mest højtråbende eller stærkeste bestemmer, osv.) tillidsskabende foranstaltninger, og andet der var relevant for processen.

Der kan diskuteres fordele og ulemper ved at beslutte noget gennem forhandling, hvor der etableres konsensus, i forhold til at beslutte noget gennem afstemning. Stil spørgsmål som fx

- Hvad betyder det for den enkelte, og for fællesskabet i gruppen, hvis kun få kommer til orde, og hvis nogen slet ikke bliver hørt?
- Her kan spørges ind til, hvordan de elever der ikke sagde så meget og eventuelt forsøgte at sige noget, oplevede det?
- Afslutningsvist kan der spørges ind til betydningen af at tage fælles beslutninger, som skaber fælles retningslinjer for alle. Kan eleverne give nogle eksempler, hvor der er indgået fælles beslutninger, der har skabt fælles retningslinjer eller måske regler for alle?

De vigtigste pointer er, at demokratiske beslutningsprocesser, hvor alle har en stemme og alle bliver hørt, skaber et stærkere fællesskab i gruppen, og alle vælger at følge det, som

gruppen beslutter. Hvis folk ikke bliver hørt, vil de formentlig 'melde sig ud' af fællesskabet på sigt og måske forsøge at modarbejde beslutninger, som resten af gruppen tager.

Som en afsluttende debat i klassen, kan følgende spørgsmål debatteres:

- Hvilken rolle spiller staten i forhold til borgerne - er repræsentationsdemokrati for eksempel en "bedre" styreform end deltagelsesdemokrati?
- Er det mest hensigtsmæssigt (og overhovedet muligt) at lade alle samfundsborgere være med til at bestemme "det hele"?
- Hvordan sikrer man, at "mindre højtråbende grupper" bliver hørt?
- Er det OK at udvælge nogle få repræsentanter, som kan tale på befolkningens vegne?
- Hvordan sikrer man, at repræsentanterne (Folketinget) er repræsentative, dvs. afspejler den befolkningssammensætning og mangfoldighed, der eksisterer i enhver stat? Er det vigtigt? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Ideelt set skal så mange som muligt stemme til valg og give sin mening til kende for at sikre, at der er repræsentanter for hver gruppe. Gør de det i Danmark og hvordan hænger det sammen med, at der skal være flertal, før man kan danne regering?
- Hvordan sikrer man sig, at repræsentanterne overholder deres løfter? (gennemsigthed af beslutningstagen; at man risikerer ikke at blive genvalgt osv.)

NB. Elever, der har arbejdet med denne øvelse, kan arbejde videre med øvelsen Konfliktåndtering og fællesskab, der også omhandler interessebaseret versus positionsbaseret forhandlingsstile.

Supplerende litteratur

I undervisningsbogen Demokrati som styreform og som ideologi (2010) af Mogens Herman Hansen beskrives og analyseres demokratiets mange former. Der findes liberalt, konstitutionelt, republikanistisk, deliberativt, direkte og repræsentativt demokrati – for blot at nævne nogle varianter af demokratiet. Men det er mere end det: Som ideologi identificeres demokrati med frihed, lighed og menneskerettigheder. Tusculanums Forlag.

Menneskerettigheder, demokrati og retssamfund (2008) af Anette Faye Jacobsen fra Institut for Menneskerettigheder er en undervisningsbog om menneskerettigheder, demokrati og retssamfund og er målrettet ungdomsuddannelserne. Bogen har en tilhørende hjemmeside, der indeholder opgaver til hvert tema i bogen. Kapitel 3 omhandler Grundloven og demokratiet. <http://www.temabogsamfundsfag.gyldendal.dk/menneskerettigheder/kap3.html>

Demokratikanon, Undervisningsministeriet (2008) Diskussionen om demokratiet er i Danmark knyttet til to navne: Teologen Hal Koch, som i 1945 - under retsopgøret efter besættelsen - udgav Hvad er demokrati? og juristen Alf Ross, der under besættelsen og som reaktion på nazismen skrev Hvorfor demokrati? udgivet i 1946. I de to bøger kommer to forskellige opfattelser af demokratiet til orde.

<http://pub.uvm.dk/2008/demokratikanon/kap30.html>

Den Store Danske Encyclopædi – opslag om demokrati:

http://www.denstoredanske.dk/Samfund,_jura_og_politik/Samfund/Moderne_demokrati_og_konstitutionelt_monarki/demokrati?highlight=demokrati

Democracy-handbook.org er en blanding af en wiki og en håndbog, og opslagene bør behandles kildekritisk. I introduktion til demokratiet præsenteres 14 definitioner på demokrati, som kan dække over nogle af de samme elementer, som de definitioner eleverne kommer med under øvelsen http://democracy-handbook.org/wiki/index.php?title=Forside#Introduktion_til_demokratiet

Bilag 1: Lærerininput om 1) Demokratitilgange; 2) Oplistede demokratidefinitioner af demokrati; og 3) Lærerininput om forhandlingsstil

Demokratitilgange

Demokrati er et begreb, som bliver brugt i mange forskellige sammenhænge i dag, og som der ikke findes en endegyldig definition på – hverken som ideologi eller styreform.

Inden for den politiske teori defineres tre klassiske demokratiske styringsformer:

- 1) **Deltagelsesdemokrati:** Ved deltagelsesdemokrati deltager alle borgere, der har adgang til beslutningstagen, ideelt set i alle beslutningsprocesser. Dette var for eksempel tilfældet i det klassiske Grækenland, hvor alle borgere med adgang til forummet, samlede sig og tog beslutninger i fællesskab.
- 2) **Repræsentationsdemokrati:** Ved repræsentationsdemokrati udvælges der et bestemt antal "repræsentanter for folket", som får bemyndigelse i at træffe beslutninger på folket vegne. Denne demokratiform har vi i dagens Danmark, hvor Folketinget er den lovgivende magt, ergo definerer love og regler for, hvordan tingene skal foregå. "Folkets repræsentanter" bliver valgt af befolkningen og risikerer at miste deres magtposition og bemyndigelse, hvis de ikke lever op til deres vælgergrundlag.
- 3) **Beskyttelsesdemokrati:** Ved beskyttelsesdemokrati er statsmagts rolle indskrænket til at virke som overordnet beskytter af folkets rettigheder i forhold til hinanden og staten. Beskyttelsesdemokrati har i princippet være kombineret med repræsentationsdemokratiet, som tilfældet er i Danmark, hvor staten er juridisk forpligtiget til at sørge for at menneskerettigheder bliver overholdt og borgerne bliver behandlet i overensstemmelse med menneskerettighedsprincipper og konventioner.

Demokrati som livsform og som styreform:

I en dansk kontekst, har juristen Alf Ross (1899-1979) og teologen Hal Koch (1904-1963) teoretiseret deres syn på demokrati. Fra Demokratikanon (Undervisningsministeriet 2008) kan udtrages følgende:

Alf Ross har, under besættelsen og som reaktion på nazismen, skrevet hans kendte værk "Hvorfor demokrati?", hvor han primært definerer demokrati som en **styreform**. Ifølge ham handler demokratiet om en formel procedure, hvor alle interesser kan komme til orde og få politisk magt i forhold til flertalsprincippet. Ifølge ham, har folket altid brug for en leder eller ledelsesgruppe, som træffer beslutninger på folkets vegne. Forholdet mellem befolkningen og magthaverne skal dog baseres på nogle bestemte præmisser: bl.a. skal befolkningen have tillid til magthaverne og magthaverne skal handle i overensstemmelse med befolkningens interesser. Demokrati som styreform regulerer netop den relation: *"Ledelsen står under folkets kontrol og er betinget af, at den fortsat formår at beholde folkets tillid"*

på grundlag af fri kritik og meningstilkendegivelse” Citeret i Demokratikanon, Undervisningsministeriet (2008). Alf Ross taler således primært om repræsentationsdemokrati, hvor magthaverne nyder befolkningens tillid, og befolkningen frit kan udtrykke deres meninger og holdninger, samt have kontrol over magthaverne.

For Hal Koch er demokrati først og fremmest en livsform. I sin bog ”Hvad er demokrati?” fra 1946 skriver han, at demokrati handler om en bestemt sindstilstand, hvor folk er vant til at tale med hinanden og er åbne overfor hinandens holdninger og meninger. Ifølge ham, er der to måder at løse en konflikt på: at slås og at tale. Demokrati handler om, at man gennem dialog og åbenhed kan ”nå til en rigtigere og rimeligere forståelse af konfliktens problem”. Citeret i Demokratikanon, Undervisningsministeriet (2008). Hal Koch definerer demokrati som bestående af tre centrale elementer: Formelle institutioner (dvs. lovgivning og fysiske institutioner, som ministerier, etc.), forholdet mellem majoritet og minoriteter (dvs. hvor meget plads giver majoriteten minoriteter) og dialog (som nævnt ovenfor; det at tale sig frem til løsninger og enighed).

Democracy-Handbook.org (14 definitioner på demokrati)

Mange har forsøgt at definere, hvad demokrati er, men der er ikke en enkelt definition, som alle betragter som udtømmende og endegyldig. Her er 14 forskellige, som alle lægger vægt på hver deres aspekt af demokratiet. De er alle sammen rigtige, men der er ikke en enkelt, som kan siges at være den eneste sandhed om demokratiet.

- Demokrati er et ord, der kommer fra oldgræsk. Demos betyder folk, kratos betyder magt eller styre; så demokrati betyder folkemagt eller folkestyre.
- Demokrati er en livsform, der bygger på respekten for det enkelte menneske.
- Demokrati er hver enkeltes ret til på lige fod med andre at forme samfundet på en sådan måde, at det størst mulige antal mennesker opnår den størst mulige lykke.
- Demokrati er en politisk ideologi, hvis grundværdier er frihed, lighed og tolerance.
- Demokrati er retten til at leve, som man vil, med respekt for andres ret til at leve, som de vil.
- Demokrati er samtale og debat ført i størst mulig frihed mellem alle samfundets medlemmer.
- Demokrati er det princip, at de, der er berørt af en beslutning, bør være med til at træffe den, direkte eller indirekte. Princippet bør gælde overalt: i privatlivet, på arbejdspladsen, i samfundet og i staten.
- Demokrati er en styreform, der tilsikrer alle den størst mulige lighed og den enkelte den størst mulige frihed.
- Demokrati er en styreform, hvor hele folket - direkte eller indirekte - træffer de afgørende beslutninger om fastsættelse og fordeling af samfundets værdier.

- Demokratiet er en styreform, hvor statsmagten skal fastsætte og opretholde en ret sorden, der bygger på menneskerettighederne.
- Demokrati er en styreform, hvor man kan slippe af med den siddende regering uden revolution og blodsudgydelse.
- Demokrati er en styreform, hvor statsmagten træffer, iværksætter og håndhæver beslutninger, som er i overensstemmelse med, hvad folkets flertal ønsker.
- Et demokrati er en stat, hvis parlament og regering er udpeget ved frie almindelige valg afholdt med få års mellemrum mellem kandidater opstillet af mindst to forskellige partier.
- Et demokrati er en stat, hvor hvert enkelt menneske er forpligtet til at værne om menneskerettighederne, dels ved selv at respektere dem, og dels ved at medvirke til, at de bliver respekteret af de andre borgere og af landets politiske institutioner.

Interessebaseret versus positionsbaseret forhandlingsstil

De to mest typiske kommunikationsformer, der bruges i beslutningsprocesser er positionsbaseret og interesse-baseret 'forhandlingsstil'. Den positions-baserede (på engelsk kaldet positional bargaining) er kendetegnet ved, at positioner og krav gentages mange gange, der er masser af argumenter og meget få spørgsmål, der er fokus på egne interesser frem for begge/flere parter interesser, magt og pression bliver brugt hyppigt, og der er en stærk konkurrenceorientering. Det sidste betyder, at personen, der kommunikerer, har fokus på at vinde diskussionen/forhandlingen – at få ret – frem for at få sine overordnede mål opfyldt, potentielt ved samtidig at sikre at den anden part(er) også får sine mål opfyldt. Den interesse-baserede forhandlingsstil er kendetegnet ved at parterne udforsker hinandens interesser. Mens positionerne er det personer siger, at de vil have, så er interesserne et niveau dybere nede. Hvis fx to venner begge udtrykker ønske om at få en appelsin og der kun er en til rådighed, kan det være svært at finde en anden løsning end at dele appelsinen. Men hvis de spørger ind til hvorfor den anden så gerne vil have appelsinen, kan det vise sig, at den ene faktisk vil bage en kage og kun skal bruge appelsinskallen, mens den anden er tørstig og kun er interesseret i saften. Deres position er altså for dem begge, at de gerne vil have appelsinen. Men deres bagvedliggende interesser er forskellige, og begges interesser kan opfyldes 100%, (i stedet for kun 50%), hvis de blot kender hinandens egentlige interesser i appelsinen. Et andet eksempel kan være en konflikt, hvor den ene part kræver ekstraordinær kompensation for den skade, der er sket, men hvor den egentlige interesse måske er at få anerkendelse for, at der er blevet begået en fejl. Den interesse-baserede forhandlings- og kommunikationsstil er kendetegnet ved, at parterne stiller mange spørgsmål – for at afdække hinandens interesser og mulige løsninger – og er vedholdende i forhold til at få nye ting at vide og høre alle parter frem for at gentage de samme argumenter igen og igen. Der er fokus på at styrke relationerne mellem parterne som led i kommunikationen, da relationen er vigtig for at man i fællesskab kan lave gode løsninger/beslutninger nu og i fremtiden. Hvor den positions-baserede kommunikationsstil hurtigt fokuserer på en

løsningsmodel og, hvis der er tale om en forhandling, på et kompromis, vil parter der benytter den interesse-baserede kommunikationsstil i højere grad skabe rum for at udforske alternative løsninger og inddrage alle i at nå frem til disse løsninger. Der sigtes efter win-win løsninger, som alle er glade for. For dygtige forhandlere/kommunikatører gælder det om at skabe gode relationer og fællesskab ved at sikre, at alle er tilfredse med resultatet, ikke med det formål alene at gøre folk glade og skabe et godt fællesskab, men også fordi de derved i højere grad kan få opfyldt deres egne interesser. Så med interesse-baserede beslutningsprocesser som en af grundstenene i demokratiet slår man flere fluer med et smæk – man skaber fællesskab og man skaber resultater. Forskellen mellem de to tilgange er illustreret på simpel vis af armlægningsøvelsen. Hver person koncentrerer al energien om at vinde over den anden, frem for at opnå det, der var den stillede opgave, nemlig at få så mange point som muligt. Opgaven kunne bedst løses, hvis personerne i fællesskab besluttede at lade armen røre bordet i hver side på skift og derved sikre flest mulige point til begge parter.

Følg med på
facebook.com/demokratifordi

Besøg os på
www.demokratifordi.dk

Bilag 2: Elev-ark

SKRIV DEFINITIONER AF DEMOKRATI

A large rectangular area with a light blue background and horizontal white lines, intended for writing definitions of democracy. The lines are evenly spaced and cover most of the page below the title.